

GEHEIM

EX nr

03

**MINISTERIE VAN DEFENSIE
GENERALE STAF
AFD INLN/VEIL**

MAANDOVERZICHT

APRIL 1974

GEHEIM

bladzijde 11 Commentaar, 2e alinea dient als volgt te worden gelezen:

- Op de verdeling van het continentaal plat in de Barentssee zou de Conventie van Genève van 1958 kunnen worden toegepast. Hoewel de Sovjet-Unie de beginselen van deze conventie erkent, valt het op grond van Russische veiligheidsoverwegingen niettemin te bezien of ze het daarin neergelegde middenlijnbeginsel zal accepteren. Sinds 1926 heeft de Sovjet-Unie in het gebied van de Noordpool het zgn. sector-principe toegepast, waarin wordt uitgegaan van een driehoek waarvan de bovenste punt op de Noordpool is gesitueerd. Bij toepassing van dit principe - dat overigens geen internationaal publiekrechtelijke status heeft en dat ook niet door Noorwegen wordt aanvaard - zou aan de Sovjet-Unie een groter gebied toevallen.

MAANDOVERZICHT

APRIL 1974

De achter de evaluatie geplaatste letters hebben uitsluitend betrekking op interne verwerking en zijn derhalve voor de geadresseerden niet van belang.

INHOUDSOPGAVE

	<u>blz nr:</u>
<u>SAMENVATTING</u>	
1. Oost-Europa	1
2. Midden-Oosten/Noord-Afrika	1
<u>DEEL I: Oost-Europa</u>	
<u>Hoofdstuk A: Politiek</u>	
1. Samenvatting	2
2. Warschaupakt	
a. Politiek Consultatief Comité	3 - 6
3. Sovjet-Unie	
a. De ontwikkelingen in de betrekkingen met de VS	7 -10
b. Het bezoek van de Noorse premier Bratteli	10 -13
4. Roemenië	
a. De versterking van Ceausescu's machtspositie	14 -16
5. Bulgarije	
a. Conferentie van de Communistische Partij	17
<u>Hoofdstuk B: Economie</u>	
1. Samenvatting	18
2. Oost-Duitsland	
a. Economische ontwikkeling	19 -27
<u>Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten</u>	
1. Samenvatting	28
2. Activiteiten	
a. Algemeen	29
b. Oost-Duitsland	29 -33
3. Organisatie	
a. Oost-Duitsland/GSVG	34
4. Personeel	
a. Sovjet-Unie	35
<u>DEEL II: Midden-Oosten/Noord-Afrika</u>	
1. Samenvatting	36
2. Egypte	
a. Relatie tot de Sovjet-Unie	37 -39
3. Syrië	
a. Bezoek president Assad aan de Sovjet-Unie	40 -41
b. Ontwikkelingen in het Golan-gebied	42 -44

Geheim

SAMENVATTING1. Oost-Europa

De belangrijkste gebeurtenis in de verslagperiode was de bijeenkomst van het Politiek Consultatief Comité van het Warschaupakt. Het slotcommuniqué bleek echter geen nieuwe gezichtspunten te bevatten. Opnieuw werd de bereidheid uitgesproken om het Warschaupakt op te heffen, gelijktijdig met de opheffing van de NAVO. Tegelijkertijd werd echter gezegd dat de Warschaupaktlanden, zo lang dit nog niet is geschied en zo lang er geen effectieve maatregelen worden genomen voor ontwapening, zullen blijven doorgaan hun defensieve kracht op te voeren.

Tijdens deze conferentie is gebleken dat de verhouding tussen de Sovjet-Unie en Roemenië nog steeds niet is verbeterd: Ceausescu, wiens positie door recente reorganisaties in Roemenië sterker is dan ooit te voren en Brezhnev konden het kennelijk op een aantal punten, het bondgenootschap betreffende, niet eens worden. Dit in tegenstelling tot Bulgarije, dat een buitenlandse politiek voert die sterk gericht blijft op de Sovjet-Unie.

De levensstandaard blijkt in Oost-Duitsland hoger te zijn dan in welk ander communistisch land dan ook. Men kampt daar echter met een groot gebrek aan arbeidskrachten.

Op het gebied van de landstrijdkrachten zijn ook ditmaal geen bijzondere activiteiten te vermelden; wel is gebleken dat de sterkte van de Sovjet divisies in Oost-Duitsland is toegenomen, hetgeen in overeenstemming is met de hierboven genoemde verklaring van het Poolse Consultatief Comité over "de opvoering van de defensieve kracht van het Warschaupakt".

2. Midden-Oosten/Noord-Afrika

De spanning in het Midden-Oosten is, als gevolg van de "strijd" tussen Israël en Syrië, weer toegenomen. Egypte heeft zich tot nu toe buiten dit conflict gehouden en schijnt meer toenadering te zoeken tot het Westen. De verstandhouding met de Sovjet-Unie is weer slechter geworden: Sadat is kennelijk tot "de conclusie gekomen dat de Sovjet-Unie met de "hulp" die werd geboden haar eigen belangen diende. Tot deze conclusie is president Assad van Syrië nog niet gekomen: de banden met de Sovjet-Unie worden steeds nauwer aangehaald.

GEHEIM

DEEL I: Oost-EuropaHoofdstuk A: Politiek

Confidentieel

1. Samenvatting- Warschaupakt

Op 17 en 18 april heeft het Politiek Consultatief Comité van het WP een vergadering gehouden. Voorgesteld werd WP en NAVO op te heffen.

- Sovjet-Unie/VS

Ondanks de veelvuldige contacten gedurende de laatste maand, zijn de SU en de VS nog niet tot een oplossing gekomen inzake de problemen rond SALT en de handelsrelaties.

- Sovjet-Unie/Noorwegen

Van 18 tot 25 maart bracht de Noorse premier Bratteli een bezoek aan Moskou. Hierbij kwam vooral de toekomstige oliewinning in de Barentssee ter sprake en de eventueel daaruit voortvloeiende consequenties van politiek-strategische aard.

- Roemenië

Door de recente reorganisaties en veranderingen in Roemenië is de machtspositie van Ceausescu sterker dan ooit.

- Bulgarije

Het onlangs gehouden landelijk congres bevestigt dat de Bulgaarse buitenlandse politiek sterk gericht blijft op die van de Sovjet-Unie.

Confidentieel

2. Warschaupakta. Politiek Consultatief Comité

Op 17 en 18 maart kwam te Warschau het Politiek Consultatief Comité van het Warschaupakt bijeen. Behalve de partij- en regeringsleiders en de ministers van buitenlandse zaken, die zitting hebben in het Comité, waren ook aanwezig de opperbevelhebber van de verenigde strijdkrachten, Maarschalk van de JU Yakubovsky en de secretaris-generaal van het Comité Firyubin. Voorts viel in de Sovjet delegatie de aanwezigheid op van partijsecretaris Katushev, die belast is met de betrekkingen tussen de communistische partijen van de landen van het WP. De ministers van defensie waren niet aanwezig.

In de aanhef van het na afloop uitgegeven communiqué wordt geconstateerd, dat internationale ontspanning op het ogenblik het dominerende kenmerk is in de ontwikkeling van de toestand in Europa en in de hele wereld.

Vervolgens doen de ondertekenaars van het communiqué een beroep op de politieke leiders van de aan de Conferentie voor Europese Veiligheid en Samenwerking (CEVS) deelnemende landen, om deze conferentie tot een succes te maken. Ze herhalen hun standpunt dat het wenselijk is de eindfase van deze conferentie, waarbij de eventuele ondertekening van documenten, te houden als topconferentie van staatshoofden en premiers.

Voorts dringen de lidstaten van het WP aan op de instelling van een "permanent orgaan" door de staten die deelnemen aan de CEVS, een voorstel dat al eerder is gedaan en toen door het Westen koel werd ontvangen.

Over de MBFR-conferentie te Wenen zegt het Comité, dat een succesvolle afsluiting van deze conferentie gunstige voorwaarden zou scheppen voor soortgelijke onderhandelingen over andere delen van Europa.

Na passages die betrekking hebben op de situatie in het Midden-Oosten, Vietnam en Chili, wordt in de laatste alinea van het slotdocument opnieuw de bereidheid benadrukt, het WP op te heffen gelijktijdig met de opheffing van de NAVO, of als eerste stap, de liquidatie van de militaire organisaties ervan. Dit wordt echter gevolgd door de verklaring dat zolang

het NAVO-blok gehandhaafd blijft en er geen effectieve maatregelen voor ontwapening worden genomen, de landen van het WP het noodzakelijk achten hun defensieve kracht op te voeren en de nauwe onderlinge samenwerking in deze richting verder te ontwikkelen. Tenslotte luisterde men nog naar een redevoering van de opperbevelhebber van de verenigde strijdkrachten over de werkzaamheden van het verenigd commando. Overigens blijven de betrekkingen tussen de SU en Roemenië kennelijk gespannen. Over het gesprek tussen Brezhnev en Ceausescu werd bericht dat het werd gehouden in "partij-sfeer" terwijl in de berichten over Brezhnev's ontmoetingen met de andere leiders de kwalificaties "hartelijk, broederlijk en vriendschappelijk" worden gebruikt. Zoals bekend verschilt Roemenië met Moskou van mening over het functioneren van militaire bondgenootschappen en het nut van bondgenootschappelijke legermanoeuvres en is Roemenië tegenstander van het Sovjet streven om China te isoleren.

(B-2)(G)(W)

Commentaar: - In het communiqué ter afsluiting van het bezoek van de Hongaarse partijleider Kadar op 12 april j.l. aan zijn Tsjechische collega Husak in Praag, dat aan de meeting in Warschau voorafging, werd gesproken over "het ontwikkelen van nieuwe druk om te verzekeren dat het huidige proces van ontspanning onherroepelijk wordt". Deze "nieuwe druk" zou uiteindelijk moeten leiden tot de ondertekening te Genève van een Europees veiligheidsverdrag. Het WP-communiqué bevat echter geen aanwijzingen dat deze hernieuwde druk tot uiting komt in een compromis-voorstel van de kant van het WP om de impasse in de onderhandelingen over de Europese veiligheid en samenwerking te doorbreken, vooral daar waar het de vrije uitwisseling van personen en informatie betreft. Op dit punt blijven de WP-staten weinig geneigd tot een compromis, te meer daar men in Warschau waarschijnlijk van de hypothese is

uitgegaan, dat in het licht van de crisis in de EEG en in de verhouding VS-Europa aan het Westen op dit punt generlei concessie behoeft te worden gedaan. In plaats van een concreet compromis-voorstel krijgt bovengenoemde "nieuwe druk" blijkens het communiqué van Warschau daarentegen gestalte in de vorm van een koppeling van het oprichten van een - vooralsnog vaag - Europees collectief veiligheidsstelsel aan de ontbinding van de twee militaire blokken.

- Op zichzelf is het door het WP gelanceerde idee om tot liquidatie van NAVO en WP te geraken niet nieuw. Overigens zou het er voor de Oosteuropese situatie weinig toe doen, omdat de SU beschikt over een netwerk van bilaterale defensie- en vriendschapsverdragen met ieder lid van het WP. De reden waarom juist nu wordt opgeroepen tot een geleidelijk afschaffen van de twee verdedigingspakten ligt waarschijnlijk daarin, dat men het momentum in de détente niet verloren wil laten gaan. Het vormt ook een soelaas voor de onwil en het onvermogen van de WP-staten om concessies in de sfeer van de vrije uitwisseling van personen en ideeën te doen, alsmede een middel om de westerlijke landen te bewegen tot een top-ontmoeting ter afsluiting van de CEVS, temeer daar in het Westen in toenemende mate onenigheid bestaat over de wenselijkheid tot het houden hiervan. De SU schijnt vooral bezorgd voor een mogelijke scheiding der geesten in de VS over de wenselijkheid van voortzetting van détente. Recentelijk hebben de SU en Polen ook de Westduitse regering verweten dat deze de détente niet te snel en te ver wil doorvoeren en dat, terwijl kritiek op Brandt's politiek voordien zo goed als taboe was in de Sovjet pers.

- De in het kader van de paragraaf over de MBFR-besprekingen genoemde mogelijkheid soortgelijke besprekingen te gaan houden over andere delen van Europa, doelt waarschijnlijk op het Balkangebied en mogelijk ook op Scandinavië.
- De aanwezigheid van Katushev die belast is met de betrekkingen tussen de communistische partijen in Oost-Europa zou erop kunnen duiden dat op de conferentie speciale aandacht is besteed aan de gevolgen en consequenties van détente voor de Oosteuropese landen en hun bevolking.

Voor de Russische wens om een zo goed mogelijk op elkaar afgestemd beleid t.o.v. het Westen te voeren, wordt een uniforme lijn op binnenlands politiek en ideologisch gebied als conditio sine qua non beschouwd. Een hecht geïntegreerd buitenlands beleid zou tevens voorkomen dat andere WP-staten verder zouden gaan in het doen van concessies en het zoeken naar mogelijkheden in het raam van détente dan de Russen voor wenselijk houden in hun conceptie van de Oost-West betrekkingen.

- Over een eventuele discussie inzake de verlenging van het WP-verdrag dat volgend jaar formeel afloopt, maar dat automatisch hernieuwd wordt voor een periode van tien jaar tenzij het vóór 15 mei 1974 wordt opgezegd, is niets bekend gemaakt. Ook Roemenië zal naar verwachting geen moeilijkheden in de weg leggen.

3. Sovjet-Unie

Confidentieel

a. De ontwikkelingen in de betrekkingen met de VS

Het communiqué dat na het bezoek van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, eind maart aan Moskou werd uitgegeven, bevestigt dat vooralsnog geen vooruitgang is geboekt in de oplossing van een aantal problemen tussen beide landen.

Het communiqué bevatte de volgende elementen:

- (1) over de beperking van de strategische wapens (SALT) wordt gezegd dat beide partijen zullen voortgaan met het zoeken naar een oplossing ondanks de gecompliceerdheid van het probleem;
- (2) beide partijen zullen bijzondere aandacht blijven besteden aan het tot stand komen van vrede in het Midden-Oosten, daarbij verwijzend naar hun speciale rol op de Geneefse conferentie over het Midden-Oosten;
- (3) t.a.v. de CEVS en de MBFR-onderhandelingen wordt slechts vermeld dat de voortgang op de eerste en de stand van zaken op de tweede conferentie zijn besproken;
- (4) het bezoek van president Nixon deze zomer aan Moskou zal doorgang vinden;
- (5) beide partijen zullen voortgaan de samenwerking op het gebied van handel, economie, wetenschappelijk onderzoek en technologie verder te ontwikkelen.

De zinsnede in het communiqué betreffende de SALT-II maakt duidelijk, dat Kissinger er niet in is geslaagd de "conceptuele opening" ter beperking van offensieve nucleaire wapens te maken, waarover hij in zijn persconferentie van 21 maart gewag maakte. Zijn, in samenwerking met defensie-minister Schlesinger bepaalde, hoofddoel was de SU te bewegen tot een beperking van de zgn. "throw-weight", een begrip waarin zowel rekening wordt gehouden met de "nuttige lading" van de ballistische projectielen als met de afstand die ze kunnen afleggen. De volgens dit criterium bestaande voorsprong van de SU kan - vooral na het operationeel worden van de, gedurende de laatste maanden door de Sovjets geteste nieuwe met meervoudige atoomkoppen uitgeruste raketten van het type SSX-19, die waarschijnlijk voor hun eveneens

nieuwe categorie van "Delta" nucleaire onderzeeërs zijn bestemd - steeds groter worden.

Dit kan ertoe leiden dat bij een versnelde overschakeling van de SU op MIRV (multiple independently targeted re-entry vehicles) voor al hun (krachtens het interim-accord van mei 1972 toegestane) offensieve "nucleaire raketten", de Amerikanen een definitief lijkende achterstand gaan oplopen. Momenteel compenseert het Amerikaanse vermogen tot "mirving", waardoor zij een groter aantal doelen dan de SU met grotere precisie kunnen treffen, nog het door het interim-verdrag van 1972 toegestane grotere aantal Russische raketten en de grotere "throw-weight" waarover de SU beschikt.

De "throw-weight" en het aantal der raketten kunnen met de huidige verificatie-middelen (satellieten) gecontroleerd worden, maar er is geen methode om te ontdekken hoeveel atoomkoppen een raket bevat. Een beperking van deze laatste als alternatief voor een beperking op de "throw-weight", is dus niet haalbaar omdat de mogelijkheid tot verificatie ontbreekt.

De SU zou zich er in haar voorstel toe hebben beperkt een limitering van het aantal raketten aan te bieden, zonder hun "throw-weight" of hun "mirving" vermogen te beperken.

De hieruit resulterende impasse werd ook niet doorbroken tijdens het bezoek van Gromyko aan Washington op 12 april. Op 29 april hebben Kissinger en Gromyko opnieuw over dit onderwerp gesproken toen zij elkaar te Geneve ontmoetten.

Het communiqué maakt eveneens duidelijk dat de moeilijkheden tussen de VS en de SU op het gebied van handel en economie zijn blijven bestaan. Wrijfpunt is vooral de weigering van het Amerikaanse Congres om de SU handelscredieten toe te staan, zolang zij weigerachtig blijft de beperkingen op de emigratie van Joden naar Israël op te heffen. Vooral senator Jackson moet het hierbij ontgelden, hetgeen de VS-minister van handel, Dent, tijdens diens bezoek aan de SU op 9 april, door Brezhnev werd duidelijk gemaakt.

Inmiddels heeft de SU begin april laten weten het aantal Joden dat naar Israël wil emigreren drastisch te beperken.

(B-2)(G)(W)

Commentaar: - De Sovjet opstelling inzake SALT doet vermoeden dat men het intern ook niet eens is over de te volgen gedragslijn. Een indicatie hiervoor is het plotseling door Grechko afbreken van een bezoek aan Irak om een spoedvergadering van het Politbureau bij te wonen, die door Brezhnev noodzakelijk werd geacht om Kissinger's voorstellen te bespreken.

O.a. op grond van commentaren in de Sovjetpers waarin overigens over het algemeen voor voortzetting van de détente wordt gepleit, lijken de volgende factoren van invloed te zijn geweest op de verminderde Russische bereidheid een compromisoplossing te vinden inzake SALT:

- a. de wens om de in de SU in uitvoering zijnde R en D programma's niet voortijdig door een accord te laten blokkeren;
 - b. de bovengenoemde moeilijkheden in het Congres rond het toestaan door de VS van handelscredieten en de "most favoured nation" clause aan de SU;
 - c. de nieuwe "targeting doctrine" van defensie-minister Schlesinger (waarin niet langer bevolkingscentra, maar militaire installaties het doelwit van nucleaire aanvallen zijn), die in Sovjet ogen een hoger defensie-budget in de VS moet rechtvaardigen en bedoeld is als politiek drukmiddel waaraan evenwel niet mag worden toegegeven;
 - d. de ontwikkelingen rond het presidentschap in de VS, als gevolg waarvan de SU in het onzekere verkeert omtrent de wenselijkheid op dit moment accoorden te sluiten en met wie.
- Het, in het communiqué, gebezigde woordgebruik lijkt de veronderstelling te wettigen dat de SU meer haast heeft met de CEVS dan met de MBFR.
M.b.t. de eerste wordt immers over voortgang

terwijl over de tweede slechts wordt gezegd dat de stand van zaken is besproken.

Dienstgeheim

b. Het bezoek van de Noorse premier Bratteli

Van 18 tot 25 maart bracht de Noorse premier Bratteli een bezoek aan Moskou; de Sovjet premier Kosygin bracht reeds in december 1971 een bezoek aan Noorwegen. Blijkens het communiqué dat na afloop werd uitgegeven zijn de volgende punten ter sprake geweest:

- (1) de Noorse politiek inzake het niet toelaten van vreemde bases en atoomwapens op het eigen grondgebied; hierover is van Sovjetzijde een eenzijdige verklaring in het communiqué opgenomen, omdat de Noren zich op het standpunt stelden dat het in dit geval gaat om een zelfbeperking hunnerzijds, die niet bilateraal kan worden vastgelegd en die dan ook niet in het communiqué diende te worden opgenomen;
- (2) de vrije uitwisseling van personen, ideeën en informatie in het kader van de CEVS leidde tot een herhaling van de bekende standpunten, zodat het communiqué hierover weinig nieuws bevat. Tegenover de Russische wens om deze conferentie op topniveau af te sluiten stelde Bratteli evenals president Pompidou tijdens diens laatste bezoek aan de SU begin maart, dat dit afhankelijk zal moeten zijn van de resultaten der conferentie;
- (3) inzake de verdeling van het continentaal plat in de Barentssee werd overeengekomen dat de onderhandelingen hierover in het najaar zullen beginnen. Tijdens de besprekingen over dit punt had Kosygin verklaard dat de SU de ontwikkelingen in de Barentssee i.v.m. mogelijke olievondsten met de grootste aandacht blijft volgen en dat zij in dit verband geen buitenlandse activiteiten, anders dan Noorse, ontplooid wenste te zien en dat een toekomstige oliewinning zich goed leent voor Russisch-Noorse samenwerking. Bratteli had hierop slechts geantwoord dat het Noorse oliebeleid ten noorden van de 62e breedtegraad nog niet definitief is vastgesteld;

- (4) t.a.v. Spitsbergen wordt in het communiqué alleen de op 7 maart tussen de SU en Noorwegen gesloten vliegveldovereenkomst vermeld. Dit verdrag moet garanderen dat het nieuwe vliegveld op dit, krachtens het Verdrag van Parijs van 1920 officieel gedemilitariseerde, eiland uitsluitend door de burgerluchtvaart wordt gebruikt. De kwestie, of Spitsbergen een afzonderlijk (naar het schijnt door de SU gewenst) continentaal plat moet hebben i.v.m. de oliewinning, wordt niet genoemd.

(B-2)(G)

- Commentaar: - T.a.v. punt (1) kan worden opgemerkt dat de Russen er zeker op dit moment een bijzonder belang bij hebben dit in de slotverklaring opgenomen te krijgen, gezien het streven van de IJslandse regering de Amerikaanse troepen op de luchtmachtbasis Keflavik te verwijderen en de daarmee verband houdende speculaties in de Noorse pers over een mogelijke overbrenging van de basis naar Noors grondgebied. Deze eenzijdige Sovjet-verklaring kan tevens zijn bedoeld om te voorkomen dat het nieuwe vliegveld op Spitsbergen aan NAVO-doeleinden wordt dienstig gemaakt.
- Op de verdeling van het continentaal plat in de Barentssee zou de Conventie van Genève van 1958 kunnen worden toegepast. De SU erkent weliswaar de beginselen van deze conventie, maar ze zal waarschijnlijk op grond van veiligheidsoverwegingen een beroep doen op de daarin neergelegde mogelijkheid, het zgn. middenlijnbeginsel toe te passen in de Barentssee, waardoor haar een aanzienlijk groter gebied zou toevallen dan anders het geval zou zijn.
 - Het is zeer waarschijnlijk dat de olie-exploratie ten noorden van de 62e breedtegraad een uitsluitend Noorse aangelegenheid zal worden. Dit moet de Sovjet vrees wegnemen,

dat anderen dan de Noren boorinstallaties in deze streek zouden opstellen, omdat het hier de toegang betreft naar Moermansk, de thuishaven van de Sovjet Noordelijke Vloot en de Russen aan vreemde boorinstallaties andere oogmerken zouden toeschrijven dan het opsporen van olie alleen, zoals bijv. de contrôle op het Russische scheepvaartverkeer. De SU hecht grote strategische betekenis aan de route rond de Noord Kaap, niet alleen omdat deze de toegang vormt tot Moermansk, maar ook omdat ze de enige toegangsweg tot de Atlantische Oceaan vormt die niet gemakkelijk door de NAVO kan worden geblokkeerd en die niet intensief wordt gesurveilleerd.

Een en ander maakt duidelijk dat als de oliewinning in de Barentssee een multinationale zaak zou worden, dit tot ernstige complicaties in de internationale verhoudingen aanleiding zou kunnen geven.

- Om dit laatste te voorkomen zouden de Noren de Russen tot hun standpunt willen overhalen, dat Spitsbergen geen eigen continentaal plat dient te hebben en dat het gebied tussen Noorwegen en Spitsbergen onder Noorse jurisdictie moet komen te vallen. Ingevolge de bepalingen van het Parijse Verdrag van 1920, dat Noorwegen de souvereiniteit over Spitsbergen gaf, hebben de SU en andere ondertekenaars (waaronder Nederland) het recht, natuurlijke rijkdommen op Spitsbergen te exploiteren. Overeenkomstig deze bepaling werken daar momenteel 2.000 Russen in de mijnen; tengevolge van deze Russische presentie lijkt Noorwegen min of meer gedwongen de onrendabele kolenmijnen te Longyearbyen te blijven exploiteren (hier werken ca. 1.000 Noren).

Indien de Russen vasthouden aan een eigen continentaal plat voor Spitsbergen, hebben andere landen automatisch toegang tot dit gebied. Als de SU echter het Noorse principe accepteert, kunnen beide landen een bilaterale regeling treffen t.a.v. de verdeling van de zeebodem welke andere landen uitsluit, niet alleen van de oliewinning, maar ook van de, althans in Russische ogen, mogelijke militaire voordelen.

4. Roemenië

Confidentieel

a. De versterking van Ceausescu's machtspositie

Tijdens de op 25 maart gehouden plenaire vergadering van het Centraal Comité van de Roemeense CP, is besloten de grondwet zo te veranderen, dat Ceausescu president van Roemenië wordt. Het instellen van deze functie verzwakt de positie van de staatsraad, het collectieve lichaam dat, evenals in de SU, de DDR en Bulgarije het geval is, tot nu toe het presidentschap waarnam en waarvan Ceausescu overigens ook voorzitter blijft. Deze verzwakking komt tot uitdrukking door de bepaling dat de nieuwe president gerechtigd is bevoegdheden uit te oefenen waar een bijeenkomst van de voltallige staatsraad niet noodzakelijk wordt geacht. Als reden hiervoor wordt genoemd dat deze constructie zal leiden tot een duidelijker en meer efficiënte bepaling van de functies van de hoogste staatsorganen, vooral op het gebied van het buitenlands beleid. In verband hiermede moet ook het recht van de president worden gezien om voortaan de vergaderingen van de ministerraad te presidiëren, hetgeen neerkomt op een verzwakking van de positie van de premier. Premier Maurer die, naar het officieel heet, om gezondheidsredenen is afgetreden, wordt opgevolgd door Ceausescu's trouwe aanhanger Manescu. Het aftreden van Maurer vloeit echter ook voort uit een groeiend verschil van mening tussen hem en Ceausescu inzake het economisch beleid en de persoonsverheerlijking rond de laatste. Maurer werd daarom beschouwd als een rem op Ceausescu's persoonlijke machtsontplooiing.

Een andere belangrijke verandering waartoe werd besloten is het afschaffen van het 9 man sterke presidium van de partij (Politbureau). Hiervoor in de plaats komt een groter orgaan dat het "permanent Bureau" wordt genoemd. Hiervan gaan zowel partij- als regeringsfunctionarissen deel uitmaken, met Ceausescu wederom als voorzitter. Het afgeschafte en uit 9 man bestaande presidium vormde, althans in theorie, het hoogste gezag in de partij. In werkelijkheid was haar rol echter van tamelijk formele aard, omdat het executief comité van de partij als het werkelijke politbureau kan worden beschouwd. Dit comité is, evenals de door Ceausescu persoonlijk gekozen leden van het partijsecretariaat, onveranderd gebleven.

Het nieuwe Permanente Bureau heeft als taak de belangrijkste functies in de partij en in de staat zowel op lokaal als op nationaal niveau, te coördineren. Het er achter liggende idee is om duplicering te voorkomen en om de bureaucratisering terug te dringen, een doel dat door Ceausescu al een paar jaar wordt nagestreefd. Het lijkt niet overdreven te stellen dat het bureau in de toekomst als een soort superregering zal gaan functioneren. Deze wijzigingen hebben ook tot personele veranderingen geleid. Afgezien van ex-premier Maurer, zijn Nicolescu-Mizil en Trofin niet in het nieuwe Permanente Bureau opgenomen. Laatstgenoemde die een tijdlang als de nummer twee in Roemenië heeft gegolden, is ingevolge het in 1971 aangenomen principe van de periodieke rotatie van kaderleden - inhoudende dat leidende partijfunctionarissen ervaring in het staatsbestuur en omgekeerd moeten hebben - teruggestuurd "naar de basis". Wel zijn opgenomen de 7 secretarissen van het Centraal Comité van de Partij, die allen naaste medewerkers van Ceausescu zijn. Als belangrijkste personages in deze groep kunnen Verdetz, die ook nog andere belangrijke posten bekleedt in partij en regering en de met ideologische kwesties belaste Burtica, worden genoemd. Deze laatste is een vurig voorstander van Roemenië's onafhankelijke buitenlandse koers en een bekend tegenstander van pogingen om China binnen de internationale communistische beweging te isoleren.

(B-1)(G)(R)

Commentaar: Reeds lang voor deze veranderingen oefende Ceausescu onbetwist de macht uit in Roemenië. Deze laatste ontwikkelingen verschaffen hem daarenboven nog eens een constitutionele goedkeuring en verankering van zijn positie als opperste leider, waardoor kan worden gezegd dat geen enkele andere Oosteuropese leider over een dergelijke machtspositie beschikt. Ceausescu's macht wordt verder geaccentueerd doordat hij ook nog opperbevelhebber van de strijdkrachten is, president van de in 1968 in het leven geroepen Verdedigingsraad, het voorzitterschap bekleedt van de sinds 1973 bestaande Opperste Raad voor de sociaal-economische ontwikkeling en de leiding heeft over het Verenigde Socialistische Front, waarin alle massa-organisaties zijn verenigd.

Bovendien werd zijn echtgenote, die al zitting had in het Centraal Comité, vorig jaar zomer opgenomen in het machtige 23 leden tellende Executief Comité van de partij. Ook hiervoor bestaat geen parallel in enig ander Oosteupees land.

5. Bulgarije

Dienstgeheim

a. Conferentie van de Communistische Partij

De in september vorig jaar aangekondigde 2e landelijke conferentie van de Bulgaarse CP heeft op 20 maart j.l. plaatsgevonden. De 1e landelijke conferentie vond in 1950 plaats.

Zoals verwacht werd, diende deze conferentie niet zozeer voor het ontwikkelen van nieuwe concepties en doelstellingen, maar veeleer voor de sanctionering en de voortzetting van de sinds 1971 gevolgde politiek.

Blijkens de rede van partijleider Zhivkov zal de Bulgaarse buitenlandse politiek op die van de SU zijn georiënteerd. Deze rede viel verder op door Zhivkov's hernieuwde oproep tot het houden van een conferentie van alle Europese communistische partijen en door zijn uitspraak dat de Maoistische leiding in China handelt in overeenstemming met het wereldzionisme.

(B-3)(R)

Commentaar: De situatie rond het bijeenroepen van een wereldconferentie van Communistische Partijen, eventueel voorafgegaan door een conferentie van de Europese CPn, wordt er door deze oproep van Zhivkov niet duidelijker door. Eind maart circuleerden berichten dat de SU voorlopig zou afzien van het houden van een dergelijke conferentie, waarop China mogelijk zou worden veroordeeld. De consequente Bulgaarse houding doet echter anders vermoeden, temeer daar Bulgarije als de meest volgzame bondgenoot van de SU kan worden beschouwd. Voorbeeld van deze houding is het bericht dat half maart de Cubaanse minister van defensie Raul Castro en Zhivkov in Sofia de situatie voor het bijeenroepen van een communistische wereldconferentie "ter bestrijding van linkse en rechtse afwijkingen" gunstig beoordeelden. Hetzelfde werd vastgesteld in een op 16 april uitgegeven communiqué van de CPn van Ecuador en Bulgarije.

Hoofdstuk B: Economie

Dienstgeheim

1. Samenvatting

In de DDR vindt sinds 1970 weer een terugkeer plaats naar de ge-centraliseerde besluitvorming en planning. Er is een aantal maatregelen doorgevoerd welke de hervormingen van 1963 (binnen het kader van het Nieuw Economisch Systeem) grotendeels ongedaan maken. In 1972 werden alle niet-staatsbedrijven gesocialiseerd en in hun plaats werden 10.500 nieuwe staatsondernemingen opgericht. De economische groei in de DDR kan enkel gerealiseerd worden door vergroting van de arbeidsproductiviteit aangezien het arbeids-potentieel zich niet uitbreidt.

Vergroting van de arbeidsproductiviteit is sterk afhankelijk van technische vernieuwing en verbetering van het management systeem. Voor technische vernieuwing is men vrijwel in het geheel op het westen aangewezen. Aangezien echter tweederde van de buitenlandse handel van de DDR om politieke redenen met de socialistische landen en met name met de Sovjet-Unie wordt gevoerd, zijn nauwere economische betrekkingen tussen de DDR en het westen in de toekomst nauwelijks te verwachten. Verbetering van het management systeem zal waarschijnlijk negatief worden beïnvloed door de terugkeer naar de centrale planning en besluitvorming.

De economische ontwikkeling van de DDR zal in de komende jaren waarschijnlijk een stijgende trend te zien geven, maar de resultaten zullen waarschijnlijk achter blijven bij die van de andere Comecon-landen.

2. Oost-Duitsland

Dienstgeheim

a. Economische ontwikkeling

(1) Inleiding

De Duitse Democratische Republiek is economisch gezien het meest ontwikkelde land van Oost-Europa. De bevolking kent een lange traditie van algemene en gespecialiseerde scholing; de industriële en agrarische sectoren zijn relatief goed ontwikkeld en de levensstandaard is de hoogste van alle communistische landen.

Binnen de Comecon is het de bedoeling dat op den duur de minder ontwikkelde landen (bijv. Bulgarije en Roemenië) het zelfde niveau van ontwikkeling behalen als de meer ontwikkelde landen (bijv. de DDR en Tsjechoslowakije). We zien dan ook dat de voorsprong welke de DDR op de andere Comecon-landen had in de laatste tien jaar relatief is verminderd.

Volgens de officiële Comecon cijfers groeide het Netto Materiaal Product (= Netto Nationaal Product, communistische conceptie) van de lidstaten in de periode 1960-70 met de volgende percentages: DDR 52%, Tsjechoslowakije 53%; Hongarije 70%; Polen 80%; de Sovjet-Unie 98%; Bulgarije 110% en Roemenië 123%.

Indien deze trend doorzet, zal op den duur Polen het meest ontwikkelde land van de noordelijke Comecon-landen worden en Roemenië het meest ontwikkelde van de zuidelijke Comecon-landen.

De regeringsleiders van de DDR trachten echter hun voorsprong op economisch gebied te behouden en dit is misschien de voornaamste reden voor de bijzondere relaties welke de DDR met de Sovjet-Unie onderhoudt.

(2) Het arbeidsprobleem

Eén van de belangrijkste problemen van de DDR is de arbeidssituatie. Terwijl het arbeidspotentieel in de andere Comecon-landen voldoende groot is om hun industrialisatie-programma's uit te voeren, kampt de DDR met een tekort aan arbeiders.

Tot 1961 was er sprake van een constante bevolkingsstroom uit de DDR naar de BRD (vooral van jonge mensen). Nadat de Berlijnse muur was gebouwd kwam hier een einde aan, maar de situatie is op zijn best gestabiliseerd.

In de periode 1960-1972 nam de totale bevolking af, evenals het aantal mensen dat de "arbeids leeftijd" bezat. Aangezien het bevolkingspercentage dat deel nam aan het arbeidsproces echter toenam (m.n. onder de vrouwen) groeide het aantal werknemers toch in absolute zin:

	<u>1960</u>	<u>1965</u>	<u>1971</u>	<u>1972</u>
Totale bevolking	17.241	17.020	17.061	17.043
Mensen met "arbeids leeftijd"	10.542	9.916	9.870	
Werkelijk werkzaam	7.686	7.676	8.250	
	(in duizendtallen)			

De stabilisering van het arbeidspotentieel is vrijwel in het geheel te danken aan een grotere participatie van de vrouwen in het arbeidsproces. Terwijl het aantal vrouwen in de "arbeids leeftijd" afnam van 54% in 1955 tot ca. 50% in 1971, nam het aantal vrouwen werkzaam in het arbeidsproces aanzienlijk toe: 44% in 1955, 45% in 1960, 46,7% in 1965 en 48,5% in 1971.

Indien men de economische ontwikkeling van de DDR bestudeert moet men steeds de krappe arbeidsmarkt voor ogen houden. Vrijwel de gehele groei van de output van productie- en consumptiegoederen is te danken aan de groei van de arbeidsproductiviteit.

(3) Institutionele problemen

Evenals Tsjechoslowakije, kreeg de DDR met het probleem te kampen dat zij haar economische structuur moest aanpassen aan die van de Sovjet-Unie, dus een systeem kreeg opgedrongen dat ongeschikt is voor economisch reeds ontwikkelde landen. Volledige socialisatie werd in de DDR slechts vertraagd doorgevoerd. Bovendien introduceerden de regeringsleiders in juli 1963 het "Nieuw Economische Systeem", dat een grotere flexibiliteit van het economisch systeem beoogde en meer ruimte open liet voor "eigen" initiatief, zonder afbreuk te doen aan het ideologisch kader waarbinnen de economische ontwikkeling diende te geschieden.

(a) Planning en controle

Centraal bij het Nieuw Economisch Systeem stond de centrale planning: de regering diende de globale controle te behouden, maar de VVB's (Vereinigungen Volkseigener Betriebe) kregen aanzienlijk meer invloed en dienden op te treden als bemiddelaars tussen de staatsplan-autoriteiten en de ondernemingen (VEB's). Economische criteria en economische prikkels werden geaccepteerd, de VVB's kregen zelfstandige beslissingsbevoegdheid op velerlei gebied, maar men streefde niet naar het invoeren van een marktmechanisme. De VVB's fungeren in feite als grote staatsmonopolies.

(b) De prijzen

Een belangrijk aspect van het Nieuw Economisch Systeem vormde de rationalisering van de prijzen. Dit werd in verschillende fasen uitgevoerd gedurende de periode 1964-1969.

De eerste stap bestond uit een verhoging van de nominale waarde van de kapitaalgoederen met omstreeks 51%. Vervolgens werden de prijzen van een groot aantal grondstoffen met gemiddeld 70% verhoogd. Ook de prijzen van materiaal en uitrustingen gingen drastisch omhoog, terwijl de prijzen van enkele basisgoederen verlaagd werden. De prijzen van kleinhandelsgoederen werden niet beïnvloed door deze maatregelen. Deze prijzen waren reeds hoog door de omzetbelasting.

In 1969 stelden de VVB's ongeveer tweederde van alle prijzen vast en de ministeries de overige prijzen. In principe werd gepoogd om binnen het kader van het Nieuw Economisch Systeem tot reëlere prijsvorming te komen.

(c) Het bankstelsel

In januari 1968 werd het bankstelsel herzien. De "Deutsche Notenbank" werd opgericht, die de functies kreeg die aan een centrale bank zijn verbonden. De Industrie- en Handelsbank diende de investeringsmiddelen en de korte-termijn credieten te verschaffen.

Hoewel de producerende ondernemingen, de VEB's, in feite vrijwel niet onafhankelijk zijn, was het toch de bedoeling dat zij het kapitaal voor toekomstige investeringen zouden financieren uit hun winsten en uit bankcredieten. Oogmerk: een rationeler gebruik van de beschikbare middelen. De invloed van de banken werd dus wel vergroot maar ze dienden de credieten te verschaffen binnen het kader van het Plan.

(d) De buitenlandse handel

Terwijl tot 1963 de buitenlandse handelsorganisaties uitsluitend opereerden onder toezicht van het ministerie voor de buitenlandse handel, werkten ze binnen het kader van het Nieuw Economisch Systeem ook voor andere ministeries, de VVB's en voor enkele combinaties van bedrijven.

De financiële positie van de bedrijven wordt nu positief beïnvloed door de export van hun producten, nadat de export en import subsidies verrekend zijn en de diverse wisselkoersen weer zijn aangepast.

(e) Het "Ulbricht initiatief": het ESS

In 1967 werd er een nieuwe impuls aan de hervormingen gegeven, toen Ulbricht het Economisch Systeem van Socialisme (ESS) invoerde. Dit systeem moest een bijdrage leveren aan het socialisme in de DDR en zou zelfs als leidraad kunnen dienen voor de andere Comecon-landen, inclusief de Sovjet-Unie.

Ulbricht had kritiek op de werkzaamheden van de VVB's en het ESS moest hierin verbetering brengen. De nadruk bij dit systeem lag op het gebruik van computers, die economische informatie in snel tempo zouden moeten doorgeven aan de centrale regering, zodat de besluitvorming, met name t.a.v. de prijzen, rationeler zou geschieden.

(f) Terug naar de orthodoxie

Aan het einde van de zestiger jaren deed zich in de DDR een aantal moeilijkheden op economisch gebied voor, welke de doelstellingen van het 1966-70 vijfjarenplan

in gevaar bracht. Tijdens de partijcongressen van september 1970 en juni 1971 werd zware kritiek geuit op het officiële beleid en op bepaalde aspecten van de doorgevoerde hervormingen. Ten gevolge van deze kritiek werden eind 1971 de volgende maatregelen genomen, welke de hervormingen voor een groot deel ongedaan maakten:

- Aan de invloedrijke positie van de VVB's kwam vrijwel een einde. Men keerde terug naar het oude systeem van planning en gedetailleerde instructies aan de ondernemingen.
- In plaats van gebruikmaking van de investeringen en de prijzen als middelen om de economische ontwikkeling in gewenste banen te leiden, keerde men terug naar een systeem van stringente centrale controle.
- Er werd een prijsstop aangekondigd voor consumptiegoederen.
- Ulbricht's conceptie van een speciale plaats voor de DDR binnen de Comecon werd verworpen. De nadruk kwam nu te liggen op de integratie van de DDR binnen de Comecon.
- De zgn wetenschappelijke methode werd verworpen. De nadruk kwam in mindere mate te liggen op computers en cybernetica en meer op de plaats van de partij binnen de economische ontwikkeling.
- De plannen voor de periode 1971-1975 werden herzien.

(g) Verdere socialisering

In 1972 werd een aantal maatregelen genomen welke een socialisering inhielden van vrijwel alle privé en semi-privé ondernemingen in de DDR. Dat dit een drastisch ingrijpen was, blijkt uit de volgende cijfers:

<u>1971</u>	<u>Aantal</u> <u>firma's</u>	<u>Werknemers</u> (in duizenden)
Industr.ondernemingen	11.253	2.825
- gesocialiseerde	2.619	2.410
- anderen	8.634	415

In 1972 werden 10.500 nieuwe VEB's gecreëerd uit privé- en semi-privé ondernemingen. Meer dan 400.000 werknemers werden hierdoor toegevoegd aan het aantal werknemers in staatsdienst.

(4) Economische ontwikkeling

De economische ontwikkeling in de tweede helft van de zestiger jaren was duidelijk beter dan die in de eerste helft. Dit was voornamelijk te danken aan een verbetering van de situatie op de arbeidsmarkt (Berlijnse muur) en aan de doorgevoerde hervorming.

Onderstaande cijfers geven een beeld van de economische ontwikkeling in de periode 1961-1970:

Procentuele groei in de vijfjaren-periodes:

	<u>1961-65</u>	<u>1966-70</u>
Netto Materieel Product	19	29
Industriële output	33	37
Investerings	40	52
Kleinhandel	14	25

Ondanks de verbeteringen in de tweede periode van de zestiger jaren, werden de resultaten niet geheel bevredigend gevonden. Met name de resultaten aan het einde van het vijfjarenplan 1966-1970 hebben geleid tot kritiek op het beleid van Ulbricht. De investeringen werden te veel geconcentreerd op de prioriteitssectoren chemie, electronica en machinebouw en er werd te weinig aandacht geschonken aan grondstoffen, brandstoffen en transport. Tijdens de strenge winters van 1968-1969 en 1969-1970 bleven de consequenties van een dergelijke politiek dan ook niet uit. Onder invloed van deze gebeurtenissen en de onrust in Polen in 1970-1971 werd het vijfjarenplan 1971-1975 herzien en de uiteindelijke versie was nogal bescheiden:

Geplande groei (procentueel) 1975 in vergelijking met 1970:	
Netto Materieel Product	27
Industriële output	34
Productiviteit	35
Investerings	29
Kleinhandel	22

1971 was duidelijk een jaar van consolidering. De doelstellingen welke in dit jaar moesten worden behaald waren zeer bescheiden en werden in de meeste gevallen verwezenlijkt. Alleen de landbouw bleef op het plan achter, dankzij het slechte weer.

In 1972 en 1973 herstelde de economie zich behoorlijk. De doelstellingen waren over het algemeen bescheiden, maar werden in vele gevallen overtroffen door de resultaten. Dit gold met name voor het materiële product en voor de industriële output. Ook de resultaten in de landbouwsector waren bevredigend te noemen.

Plan en resultaten in de laatste jaren: jaarlijkse procentuele groei:

	1971/75	1971		1972		1973	1974
	Plan	Pl.	Res	Pl.	Res	Pl.	Pl.
Netto Materieel Product	4,7-5,1	4,9	4,5	4,6	5,4	5,7	5,4
Industriële output	6,0-6,3	5,6	5,5	5,5	6,3	6,5	6,7
Productiviteit	6,2-6,5	5,4	5,0	5,7	6,0
Investeringsen	5,1-5,4	-1,5	0,6	2,0	3,0	9,0	5,3
Kleinhandel	3,9-4,2	2,4	3,9		6,0		
Buitenl.handel		8,0		12,5		14,0	10,0

(5) Buitenlandse handel

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog streefde de DDR-regering naar vrijwel volledige autarkie. Sinds het begin van de vijftiger jaren realiseerde men zich echter het belang van de handel met het buitenland voor de interne economische ontwikkeling. De handelsomzet van de DDR groeit sindsdien sneller dan het nationaal inkomen. De handelsomzet bedroeg in 1960 18,2 miljard Mark; in 1965 24,0 miljard en in 1971 42,2 miljard.

In het geografische patroon van de buitenlandse handel van de DDR is de laatste tien jaar weinig veranderd. Er heeft een zeer geringe verschuiving plaatsgevonden van de handel met de socialistische landen naar de handel met het geïndustrialiseerde westen.

Ongeveer tweederde van de DDR-handel wordt met Comecon-landen gevoerd. Het aandeel van de Sovjet-Unie is weliswaar iets verminderd, maar de Sovjet-Unie is nog steeds de belangrijkste handelspartner.

Geografische verdeling (%) van de DDR-handel

	<u>1960</u>	<u>1965</u>	<u>1971</u>
Handelsomzet miljarden Marken	<u>18,5</u>	<u>24,7</u>	<u>42,2</u>
Procentueel:	100	100	100
<u>Met socialistische landen</u>	<u>75</u>	<u>74</u>	<u>72</u>
- Sovjet-Unie	43	40	38
- Andere Comecon landen	25	28	29
- Andere socialistische landen	7	6	5
<u>Met niet-socialistische landen</u>	<u>25</u>	<u>26</u>	<u>28</u>
- geïndustrialiseerde landen	21	22	24
(BRD)	(10)	(9)	(10)
(Andere westerse landen)	(11)	(13)	(14)
- Ontwikkelingslanden	4	4	4

De DDR heeft een overschot op haar handelsbalans met de Comecon-landen en een tekort in de handel met de westerse landen:

DDR export/import in miljarden Marken:

	<u>Totaal</u>		<u>Comecon</u>		<u>Westen</u>	
	<u>export</u>	<u>import</u>	<u>export</u>	<u>import</u>	<u>export</u>	<u>import</u>
1967	14,5	13,8	10,2	9,4	2,9	3,2
1968	15,9	14,2	11,4	10,2	3,0	3,0
1969	17,4	17,3	11,9	12,0	3,9	4,1
1970	19,2	22,4	13,2	13,5	4,2	5,4
1971	21,3	20,8	14,8	13,6	4,5	5,7
1972	23,9	22,8				

In de samenstelling van de handel heeft de laatste tien jaar een duidelijke verschuiving plaatsgevonden. Lag het accent omstreeks 1960 voornamelijk op de grondstoffen, nu ligt het accent op de gefabriceerde producten.

(6) De levensstandaard

De levensstandaard in de DDR is hoger dan in welk ander communistisch land dan ook. In 1971 verklaarde Honecker, dat de verbetering van de materiële en culturele levensstandaard van de bevolking de voornaamste doelstelling van het vijfjarenplan 1971-75 diende te zijn. Dit houdt geen

prioriteitsverschuiving in, maar de partij dient er op toe te zien dat de doelstellingen bij de productie van consumptiegoederen worden behaald.

Een indicatie voor de relatieve overvloed aan consumptiegoederen is de gretigheid waarmee in 1972 Poolse en Tsjechische toeristen inkopen deden in de DDR toen hun de mogelijkheid tot (toeristische) bezoeken aan dit land werd geboden.

(7) Verwachtingen en conclusies

Meer dan enig Comecon-land is de DDR afhankelijk van productiviteitsstijging om haar economische groei te behouden. Hiervoor is technische vernieuwing, goed management en een uitstekend moreel onder de werknemers nodig. Het succes en de geloofwaardigheid van het regime zal hier nauw mee verband houden.

De ondernemingen in de DDR hebben een grote behoefte aan moderne technische uitrusting. Om dit te verkrijgen is men echter genoodzaakt zich tot de westerse geïndustrialiseerde landen te wenden, hetgeen vrijwel niet mogelijk is aangezien tweederde van de buitenlandse handel van de DDR om politieke redenen met socialistische landen wordt gevoerd.

Er is een voldoende potentieel aan management kwaliteit in de DDR aanwezig. Afgewacht moet echter worden wat de invloed van de terugkeer tot de centrale controle en planning hierop zal zijn. Ook de socialisering van alle niet-staatsbedrijven in 1972 kan een negatieve invloed op de management in de DDR-ondernemingen uitoefenen.

Concluderende kan men stellen dat, ten gevolge van de tegenwoordige tendenzen tot centralisatie, het onwaarschijnlijk zal zijn dat de economische moeilijkheden waar men momenteel mee kampt voor het einde van het lopende vijfjarenplan (1975) opgelost zullen worden. Dit mede dankzij de verslechterde situatie op de wereldgrondstoffen- en energiemarkt, waar de DDR ook voor een groot deel van haar behoefte van afhankelijk is.

Wel is het een feit dat de algehele ontwikkeling van de economie in de DDR ook in de toekomst een opwaartse trend zal vertonen.

Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten

Geheim

1. Samenvatting

In Polen en Tsjechoslowakije werd een aanvang gemaakt met de halfjaarlijkse troepenrotatie; in de Sovjet-Unie en Oost-Duitsland werden daartoe voorbereidingen getroffen.

Er zijn drie tijdelijk verboden gebieden ingesteld: 8/74, 9/74 en 10/74.

Er wordt aangenomen, dat iedere mechdivisie organiek beschikt over een zelfstandig tankbataljon. Het aantal tanks in een tankbataljon van een mechregiment en/of tankregiment is uitgebreid.

Geheim

2. Activiteitena. Algemeen

Zoals gebruikelijk kwam in april een einde aan de lopende opleidingsperiode en werd een aanvang gemaakt met de halfjaarlijkse personeelwisseling (Polen en Tsjechoslowakije) of werden voorbereidingen daartoe getroffen (Sovjet-Unie en Oost-Duitsland).

b. Oost-Duitsland

(1) Tijdelijk Verboden Gebied 8/74

Ingesteld werd TVG 8/74 van 290001a mrt - 122359a apr.
Voor globale ligging zie blz 30.

Het diende waarschijnlijk ter afscherming van activiteiten door elementen van MD-V/NVA. Aard en omvang van deze activiteiten konden niet worden vastgesteld.

(2) Tijdelijk Verboden Gebied 9/74

Ingesteld werd TVG 9/74 van 070001a - 152359a apr.
Voor globale ligging zie blz 31.

In dit gebied vond een oefening plaats van 20 Gde Mechdiv/8 Gde Lr en mogelijk van 20 Gde Tkdiv/8 Gde Lr. Luchtsteun werd verleend door elementen van 16 TacLuLr/GSVG. Gezien de sluiting van de Elbe op 11 april voor het normale scheepvaartverkeer, wordt aangenomen dat het overwinnen van waterhindernissen onderdeel van de oefening is geweest.

(3) Tijdelijk Verboden Gebied 10/74

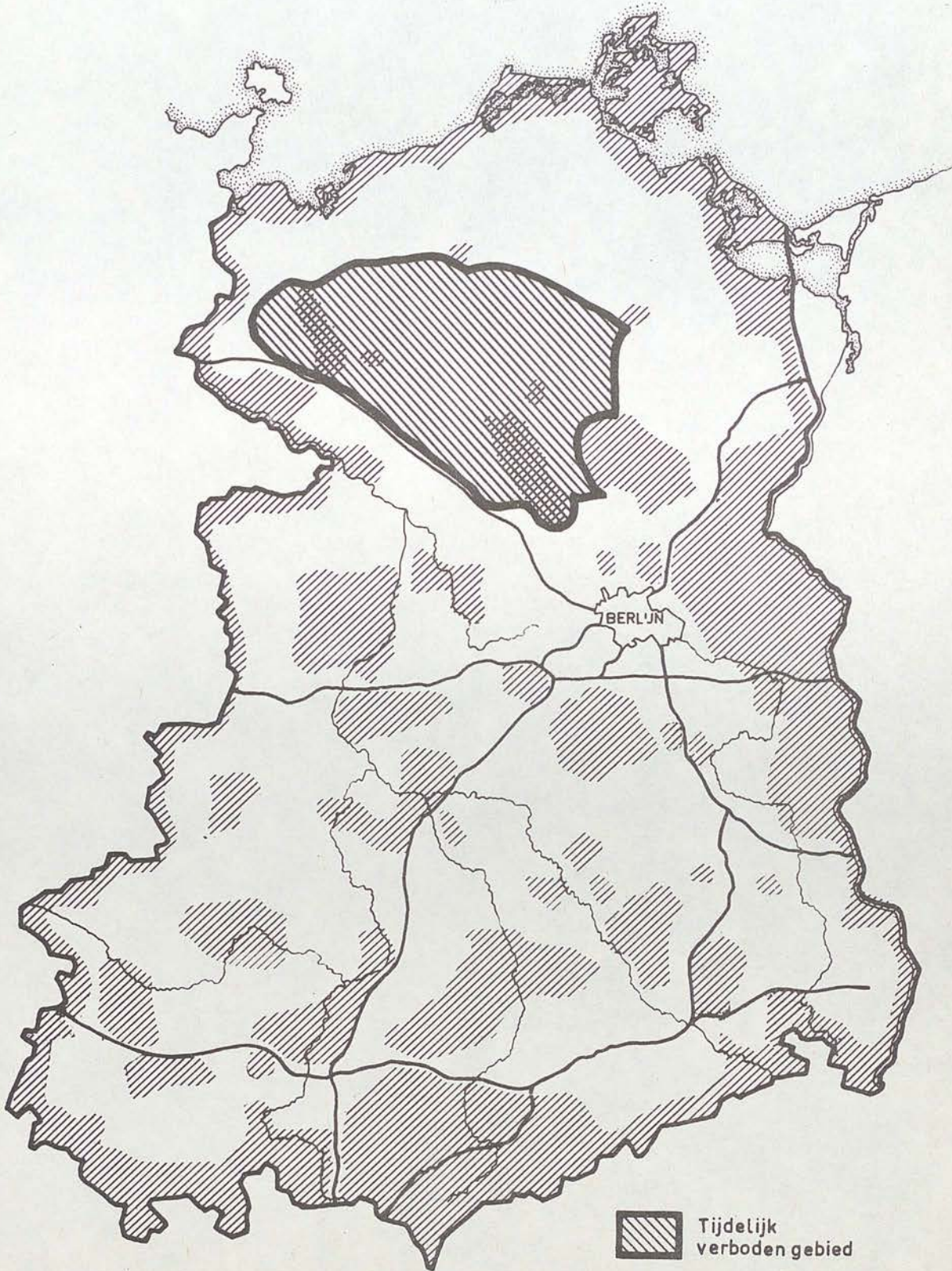
Ingesteld werd TVG 10/74 van 150001a - 222359a apr.
Voor globale ligging zie blz 32.

In dit gebied vond een commandostafoefening met omvangrijke troependeelname plaats van 32 Mechdiv/2 Gde Lr en mogelijk 207 Mechdiv/3 Stootlr. Leiding door St-GSVG wordt niet uitgesloten geacht.

Op 18 april vond bij Gnevsdorf (PD 96) een rivierovergang plaats. Ook hier was de Elbe afgesloten. Een gedeelte van de oefening werd gehouden onder nucleaire omstandigheden.

TIJDELIJK VERBODEN GEBIED nr 8 /74

290001a mrt - 122359 a apr

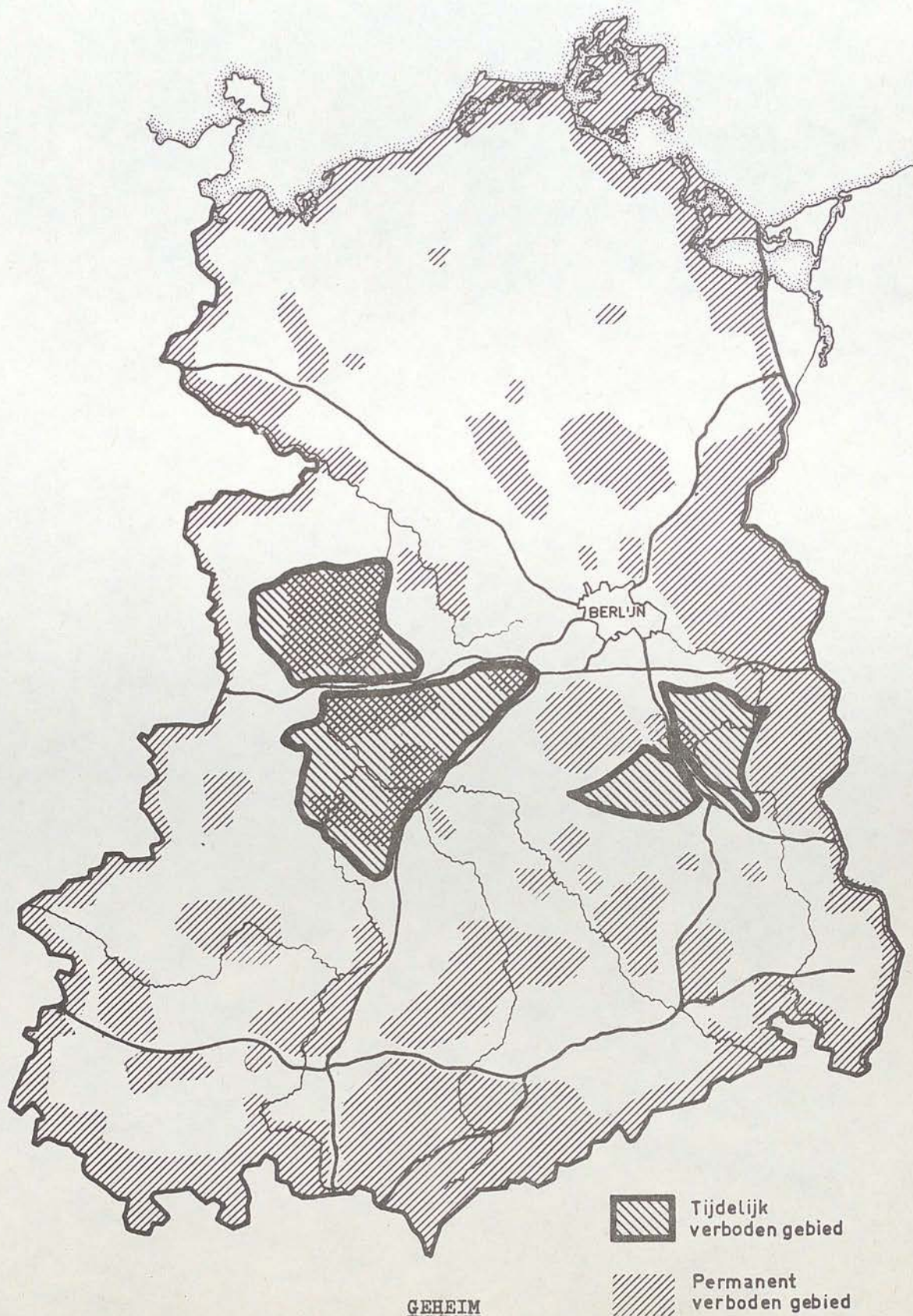

 Tijdelijk
verboden gebied

 Permanent
verboden gebied

TIJDELIJK VERBODEN GEBIED nr 9 / 74

070001 a - 152359 a apr

TIJDELIJK VERBODEN GEBIED nr10/74

150001 a - 222359 a apr

 Tijdelijk verboden gebied
 Permanent verboden gebied

3. Organisatie

Geheim

a. Oost-Duitsland/GSVG

(1) Tankeenheden

Ten vervolge en in aanvulling op het hierover eerder gemelde (o.a. Maandoverzicht 2/74, pt 3.b(1)) wordt nu aangenomen dat:

- iedere gemechaniseerde divisie over een zelfstandig tankbataljon à 51 middelbare tanks beschikt, bestaande uit 5 eskadrons à 10 tanks;
- ieder tankbataljon van ieder gemechaniseerd regiment (dus ook van het gemechaniseerde regiment in de tankdivisie) beschikt over 40 (of 41 ?) middelbare tanks i.p.v. de vroegere 31.

Nog onduidelijk is hoe deze laatste uitbreiding zich heeft voltrokken; een extra tankeskadron kan toegevoegd zijn, maar ook de toevoeging van één tank per peloton is mogelijk. Een eskadron zou dan bestaan uit 3x4 tanks uit de pelotons, plus één tank voor de commandant, totaal 13 tanks. Beide genoemde vormen zijn waargenomen, zodat mogelijk van experimenteren kan worden gesproken.

Een en ander resulteert in de volgende aantallen middelbare tanks in de divisies:

- tankdivisie: 285 in de tankregimenten, 40 in het gemechaniseerde regiment, totaal 325;
- gemechaniseerde divisie: 95 in het tankregiment, 51 in het zelfstandig tankbataljon, 120 in de gemechaniseerde regimenten, totaal 266.

Het totale aantal tanks in de divisies der GSVG bedraagt nu:

$10 \times 326 + 10 \times 266 = 5910$, tegenover vroeger:

$10 \times 316 + 10 \times 188 = 5040$, dus een toename van 900 tanks, zijnde 18%.

Tezamen met de tanks in opslag en bij nog niet geïdentificeerde eenheden beschikt de GSVG over tenminste 7500 middelbare tanks.

4. Personeel

Dienstgeheim

a. Sovjet-Unie(1) Opkomst/ontslag van dienstplichtigen

Op 2 april 1974 werd de halfjaarlijkse order van de minister van defensie, Maarschalk der SU Grechko, betreffende de opkomst en ontslag van dienstplichtigen, uitgegeven. Deze houdt onder meer in: dienstplichtigen van wie de diensttijd op 1 juli 1974 afloopt zullen in de maanden mei of juni huiswaarts worden gezonden en mannelijke burgers die voor de dag van oproeping 18 jaar oud worden, moeten in dienst komen. Ouderen van wie het recht op uitstel is afgelopen, worden ook opgeroepen.

De order is wat de tekst betreft niet afwijkend van de uit vorige jaren bekende orders, alleen is de datum van verschijnen wat vervroegd. Normaal was dat omstreeks 12 april. Iedere aanwijzing omtrent een verlenging van de dienstplicht - waarover geruchten liepen die in een eerder overzicht onwaarschijnlijk werden genoemd - ontbreekt.

DEEL II: Midden-Oosten/Noord-Afrika

Confidentieel

1. Samenvatting

De reeds enige tijd gesignaleerde veranderingen in de buitenlandse politiek van Egypte, zich manifesterend in toenadering tot het Westen en verkoeling in de relaties met de Sovjet-Unie, hebben zich in de loop van de maand april duidelijker afgetekend via een aantal opmerkelijke uitspraken van president Sadat. Grote terughoudendheid van de Sovjet-Unie om Egypte de gevraagde wapens te leveren schijnt een belangrijke oorzaak voor de slechter geworden verstandhouding te zijn. Sadat is kennelijk tot de conclusie gekomen dat de Sovjet-Unie met wapenhulp in de eerste plaats haar eigen belangen tracht te dienen.

Van 11 tot 16 april bracht een zeer sterke Syrische delegatie onder leiding van president Assad een bezoek aan de Sovjet-Unie. Beide partijen trachtten het grote belang van de goede wederzijdse betrekkingen zo duidelijk mogelijk te demonstreren. Er werd een aantal overeenkomsten getekend welke voornamelijk op economisch terrein lagen, terwijl er voorts stappen zijn genomen ter versterking van de militaire kracht van Syrië. Details hierover zijn echter nog niet bekend.

De situatie in het Golan-gebied heeft zich de afgelopen tijd voortdurend verscherpt. De aanvankelijke incidenten hebben zich verhevigd tot een vrijwel constante strijd. Toch wordt het niet erg waarschijnlijk geacht dat Syrië de strijd wil uitbreiden tot een full-scale war. Het voornaamste doel lijkt te zijn het uitoefenen van druk op Israël in verband met de onderhandelingen over scheiding der troepen.

2. Egypte

Dienstgeheim

a. Relatie tot de Sovjet-Unie

In de loop van de maand april heeft de Egyptische president Sadat zich bij verschillende gelegenheden uitvoerig uitgelaten over de betrekkingen van zijn land met de Sovjet-Unie.

In een op 3 april gehouden toespraak voor studenten, welke rechtstreeks door de radio werd uitgezonden ging Sadat uitvoerig in op de ontwikkeling van Sovjet-Egyptische betrekkingen gedurende de afgelopen jaren. Sadat greep daarbij terug tot het jaar 1971, dat, zoals Sadat indertijd herhaaldelijk benadrukte, het "jaar der beslissing" had moeten worden. De Sovjets hadden Sadat echter laten weten dat zij de tijd voor een militair offensief tegen Israël nog niet rijp vonden en wensten dat Egypte zich zou beperken tot politieke en diplomatieke acties. Toegezegde wapenleveranties, welke vóór het einde van 1971 hadden moeten plaatsvinden, bleven echter uit, waardoor Sadat zijn voornemen om in dat jaar een beslissing te forceren, niet kon uitvoeren.

Het top-overleg tussen de Sovjet-Unie en de V.S. in 1972 leidde volgens Sadat tot overeenstemming tussen de beide grootmachten aangaande militaire ontspanning in het Midden-Oosten, hetgeen hij niet in het belang der Arabieren achtte. Sadat nam toen (juli '72) het besluit om de Sovjet militaire adviseurs uit te wijzen. Een van de redenen hiervoor, aldus Sadat, was om de wereld te tonen dat hij een honderd procent Egyptische oorlog voerde.

Na de uitwijzing werden de betrekkingen tussen beide landen bevroren en begonnen pas in februari 1973 te verbeteren; de Sovjet-Unie bleef echter op het standpunt staan dat geen militair offensief mocht worden ontketend.

Na het tweede top-overleg tussen de Sovjet-Unie en de V.S. in juni 1973 was het volgens Sadat duidelijk dat de grootmachten besloten hadden de crisis in het Midden-Oosten in de ijskast te stoppen; zij beschouwden een poging van Egypte om bezet gebied te heroveren, als zelfmoord. Desondanks, aldus Sadat, had Egypte reeds in april van dat jaar besloten ten strijde te trekken. De Sovjet-Unie reageerde via pers en radio vrij scherp op de uitslatingen van Sadat en ontkende dat de Sovjet-Unie zich had verzet tegen gebruik van geweld door de Arabieren; voorts werd er nog op gewezen dat zonder de actieve steun van de Sovjet-Unie Egypte en Syrië hun successen in de oktober oorlog niet hadden kunnen behalen.

Op 16 en 18 april ging Sadat nader in op de moeilijkheden met de Sovjet-Unie, verband houdend met wapenleveranties. Zo zei hij, dat vooral in oktober vorig jaar, nadat Israëlische strijdkrachten het Suez-kanaal waren overgestoken, er wegens het ontbreken van de gevraagde Sovjet wapens, een kritieke periode was ontstaan; de gevraagde wapens zouden geen bijzondere of buitengewone zijn geweest. Sadat had vier boodschappen aan Brezhnev gezonden om hem om wapens te verzoeken, doch had alleen maar ten antwoord gekregen dat de verzoeken bestudeerd werden. Dit antwoord werd herhaald toen Gromyko begin maart jl Egypte bezocht.

Het niet voldoen aan de door Egypte als normaal beschouwde verzoeken om wapenleveranties had ertoe geleid dat Egypte gedwongen was zich tot andere landen te richten, waaronder Westeuropese Egypte verlaat zich thans niet langer uitsluitend op de Sovjet-Unie voor wat betreft wapenleveranties, aldus Sadat, die voorts duidelijk maakte dat zijn streven naar evenwichtige betrekkingen met de twee supermogendheden te danken is aan hun gewijzigde houdingen: de Sovjet-Unie was minder scheutig geworden met haar hulp aan Egypte, terwijl de V.S. hun pro-Israëlische houding in het Midden-Oosten conflict veranderd hadden in onpartijdigheid. Volgens het Egyptische blad "Al Achbar" zou Sadat hebben verklaard dat hij plannen had om het in mei 1971 gesloten verdrag voor vriendschap en samenwerking met de Sovjet-Unie, eenzijdig op te zeggen.

Enkele dagen later verklaarde Sadat dat Egypte een einde had gemaakt aan de algehele afhankelijkheid van Sovjet wapenhulp omdat de Sovjet-Unie deze trachtte te gebruiken om Egypte aan de wil van de Sovjet-Unie te onderwerpen. Hij noemde het voor zijn land onaanvaardbaar dat de Sovjet-Unie haar wapenhulp gebruikt als een middel om meer politieke invloed te krijgen. Als de V.S. bereid zijn om ons wapens te verkopen, aldus Sadat, zal ik daar zeer blij om zijn, maar het zal mij ook verheugen als de Sovjet-Unie over nieuwe wapenleveranties met ons wil onderhandelen.

(C-2) (W)

Confidentieel

Commentaar: Met bovenstaande, deels vrij onomwonden uitspraken, geeft Sadat een inzicht in de achtergronden welke hebben geleid tot zijn veranderde politiek ten opzichte van de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten.

Het is interessant daarbij uit de mond van Sadat te vernemen, wat o.m. in het Westen reeds lang als vaststaand werd aangenomen, namelijk dat de Sovjet-Unie met haar (wapen)hulp niet in de eerste plaats de belangen van Egypte, doch veeleer haar eigen belangen trachtte te dienen.

Dit inzicht heeft Sadat waarschijnlijk tot de conclusie gebracht dat hij, t.a.v. een oplossing van het Midden-Oosten conflict, met politieke steun van de V.S. wellicht meer zal kunnen bereiken dan met militaire steun van de Sovjet-Unie.

Sadat wil, ondanks alle toenadering tot het Westen en in het bijzonder tot de V.S., toch de deur voor de S.U. nog open houden, getuige zijn uitspraak dat het hem zou verheugen als de S.U. over nieuwe wapenleveranties zou willen onderhandelen. Dit is begrijpelijk, omdat Egypte voor levering reservedelen enz voor het huidige materieel nog lange tijd van de S.U. afhankelijk is, terwijl voorts het aanboren van alternatieve bronnen voor materieelleveranties geruime tijd in beslag zal nemen, waarbij het bovendien moeilijk, zo niet onmogelijk zal zijn om alle gewenste materieel van buiten het Sovjet-blok te betrekken.

Overigens staat nu wel vast dat de Sovjet-Unie in Egypte op spectaculaire wijze aan achting en invloed heeft ingeboet. Het is echter niet te verwachten dat de S.U. zich hier zonder meer bij zal neerleggen. Er kunnen dan ook, mogelijk reeds spoedig, initiatieven van de S.U. worden verwacht om te pogen ten minste een deel van het verloren gegane terrein terug te winnen.

Het is op dit moment moeilijk te voorspellen of bedoelde initiatieven zich op Egypte zullen richten, of dat de S.U. zal pogen haar positie in andere landen (Syrië?) te versterken.

3. Syrië

Confidentieel

a. Bezoek van president Assad aan de Sovjet-Unie

De Syrische president Assad bracht van 11 tot 16 april een bezoek aan de Sovjet-Unie, aan het hoofd van een grote partij- en regeringsdelegatie van meer dan 60 man, waaronder zeven ministers. Het was het langste bezoek van Assad aan de S.U. tot nu toe en omgeven met veel pracht en praal; het was duidelijk de bedoeling van beide partijen om het belang van het bezoek zoveel mogelijk te benadrukken.

De eerste dagen werden besteed aan besprekingen, terwijl Assad daarna gedurende enkele dagen een kennismakingstocht door de Sovjet-Unie maakte.

Aan het einde van het bezoek werd een communiqué uitgegeven, waarin onder meer werd gesteld dat:

- beide partijen op het bilaterale vlak nauwere betrekkingen en samenwerking wensen op basis van gelijkheid, wederzijds respect en niet-inmenging in binnenlandse aangelegenheden;
- voortgegaan zal worden met wederzijdse raadpleging in verband met het belang om op het internationale vlak een gezamenlijk standpunt in te nemen; in dit kader werd de nadruk gelegd op het belang van persoonlijke banden tussen de leiders van beide landen;
- de sterke vriendschap en samenwerking verenigbaar is met de belangen van beide landen (Syrië wil hiermee kennelijk benadrukken dat zij uit eigen vrije wil met de Sovjet-Unie samenwerkt en niet door de S.U. hiertoe wordt gedwongen. De S.U. toont met deze zinsnede het grote belang dat zij hecht aan de betrekkingen met Syrië);
- de Sovjet-Unie het Syrische recht erkent om elk effectief middel toe te passen om haar bezette gebieden te bevrijden; (Dit kan gezien worden als Sovjet instemming t.a.v. militaire acties in het Golan-gebied);
- de Sovjet-Unie betrokken moet worden bij alle fasen van het zoeken naar een oplossing van het Arabisch-Israëliëse conflict;
- de gedeeltelijke regelingen welke tot nu toe zijn bereikt, de essentiële elementen missen welke nodig zijn voor een oplossing van het totale conflict;
- een overeenkomst betreffende troepenscheiding moet deel uitmaken van een totale oplossing gebaseerd op volledige terug-

- trekking van Israël uit de bezette gebieden en herstel van de legitieme rechten der Palestijnen;
- er stappen zijn besproken om te komen tot versterking van de Syrische strijdkrachten;
 - een overeenkomst werd getekend aangaande economische en technische samenwerking op lange termijn;
 - handelsovereenkomsten en overeenkomsten aangaande samenwerking in 1974-1975 op het gebied van cultuur, wetenschap en partijzaken werden getekend.

(B-2) (R)

Commentaar: Het bezoek vond plaats tijdens het voortduren van de gevechten aan het Golan front en viel tevens samen met de aanwezigheid in Washington van een Syrische delegatie voor onderhandelingen i.v.m. een scheiding der troepen in het Golan-gebied.

Assad hoopte waarschijnlijk bij zijn bezoek Sovjet steun te verkrijgen ter versterking van de Syrische onderhandelingspositie en mogelijk ook steun voor het geval dat Syrië de gevechten in het Golan-gebied verder zou willen opvoeren.

Het is (nog) niet bekend of Assad erin is geslaagd de Sovjets te bewegen op korte termijn modern militair materieel te verschaffen, waarbij dan vooral gedacht moet worden aan vliegtuigen, grond/lucht en grond/grond raketten. Persberichten welke aangeven dat het bezoek van Assad in dit opzicht succes heeft gehad, zijn nog niet bevestigd; onwaarschijnlijk lijkt het echter niet.

Het is opmerkelijk dat in het communiqué niet wordt gesproken over het overleg te Genève. Dit zou erop kunnen wijzen dat de Sovjet-Unie er niet in is geslaagd om Assad over te halen om zich van de bilaterale gesprekken met de V.S. te distantiëren ten gunste van het voeren van vredesbesprekingen in Genève, waar dan ook de S.U. bij betrokken is. Het ontbreken van een verwijzing naar de Genève-besprekingen kan echter ook zijn oorzaak vinden in het feit dat Assad zich nog niet wenst te binden v.w.b. deelname hieraan. Tot slot moet nog opgemerkt worden dat ook de jongste ontwikkelingen nog niet geleid hebben tot het sluiten van een formeel vriendschapsverdrag.

Confidentieel

b. Ontwikkelingen in het Golan-gebied

Begin maart werd door de Israëlische minister Dayan verklaard, dat aan het Golan front de grootste Syrische troepenconcentratie sinds de oktober-oorlog had plaatsgevonden, waarbij meer dan 1000 tanks waren betrokken. Volgens Dayan probeerden Syrië, de Palestijnen en de Sovjet-Unie de vredespogingen te saboteren. De Israëlische strijdkrachten werden in hoogste paraatheid gebracht, terwijl in Noord-Israël de nodige maatregelen werden genomen om een verrassingsaanval het hoofd te kunnen bieden. Hoewel de spanning voortdurend toenam, kwamen er in die tijd nog slechts sporadisch incidenten voor. Hierin kwam echter spoedig verandering; sinds 12 maart kwamen dagelijks incidenten voor, welke voor het merendeel geïnitieerd werden door Syrië. De incidenten namen snel in aantal en omvang toe, waardoor de toestand langzamerhand meer het karakter kreeg van een voortdurende strijd. Op 6 april werden door Israël voor het eerst sinds de oktober-oorlog vliegtuigen in de strijd geworpen, hetgeen later nog herhaalde malen gebeurde en waarbij ook Syrië de luchtmacht bij de gevechten ging inschakelen.

De kans op werkelijk grootscheepse uitbreiding van de strijd door Syrië, met als doel de verovering van op zijn minst een deel van de Golan-hoogvlakte, leek toen echter nog vrij gering, daar niets erop wees dat Egypte ook de strijd zou willen hervatten. Syrië zou dan dus alleen de strijd tegen Israël moeten aanbinden, hetgeen voor Syrië een ontmoedigende gedachte moet zijn. Het leek dan ook het meest waarschijnlijk dat de Syrische acties alleen ten doel hadden het uitoefenen van druk op Israël met het oog op de besprekingen over troepenscheiding, daarbij hun acties zó doserend, dat escalatie werd vermeden.

Omstreeks 16-18 april werd de toestand echter gevaarlijker; er werden toen namelijk van Egyptische zijde (door Sadat en de ministers van oorlog en van buitenlandse zaken) uitspraken gedaan welke wezen op bereidheid van Egypte om de oorlog tegen Israël weer te hervatten. De bewoordingen van deze uitspraken wezen echter meer op een dreigement aan Israël om de strijd niet te verheviggen (voorkómen van Israëlische pre-emptieve aanval) dan dat er Egyptische bereidheid uit bleek om samen met

Syrië opnieuw ten strijde te trekken. Het gevaar bestond echter dat Syrië door de uitspraken zou worden aangemoedigd tot het uitvoeren van een massale aanval op de Golan-hoogte, in de overtuiging dat Egypte dan onmiddellijk een tweede front zou openen, daarmede een groot deel der Israëlische strijdkrachten bindend.

Er zijn echter verscheidene factoren die erop wijzen dat het onwaarschijnlijk is dat Egypte voorstander zou zijn van herovatting van de strijd; hiervan kunnen worden genoemd:

- de toenadering tot de Verenigde Staten, hetgeen kan betekenen dat Egypte voorshands wil trachten met politieke middelen haar doeleinden te bereiken;
- de moeilijkheid met de Sovjet-Unie t.a.v. de levering van militair materieel;
- de loyale wijze waarop Egypte de overeenkomst betreffende de troepenscheiding in de Sinaï heeft uitgevoerd;
- de bemiddelende rol die Egypte schijnt te spelen teneinde ook voor de Golan een troepenscheiding te bewerkstelligen.

Het is het meest waarschijnlijk dat de Syrische militaire activiteiten voorshands slechts beperkte doelen hebben:

- het veroveren van de belangrijkste toppen van het Hermongebergte;
- het uitoefenen van zoveel mogelijk druk op Israël i.v.m. de besprekingen betreffende troepenscheiding.

Het feit dat Syrië een delegatie naar Washington heeft gezonden voor besprekingen met Kissinger, alsmede de bereidheid van Syrië om Kissinger in Damascus te ontvangen, zijn duidelijke aanwijzingen dat Syrië de mogelijkheid van troepenscheiding in het Golan-gebied niet bij voorbaat van de hand wijst.

De standpunten van Israël en Syrië t.a.v. de voorwaarden en verdere details van een troepenscheiding schijnen echter nog zeer ver uiteen te liggen, hetgeen voor Syrië een reden temeer is om, zo mogelijk met behulp van andere landen, maximale pressie op Israël uit te oefenen.

De sterkte en opstelling van de Syrische troepen is zodanig, (vier divisies gevechtsgereed in voorste lijn) dat vrijwel onmiddellijk een grootscheepse aanval op de Golan-hoogvlakte

kan worden ingezet, hetgeen betekent dat Israël vrijwel geen waarschuwingstijd heeft, hoogstens enkele uren. Deze feiten, gecombineerd met de bijna spreekwoordelijke onberekenbaarheid van de Syrische leiders, maken echter dat de toestand in het Golan-gebied, zolang er geen regeling is getroffen, gevaarlijk blijft.